

AKVILINA CICĖNAITĖ. APIE NOSTALGIŠKĄ, NOMADIŠKĄ IR NEBAIGTINĘ TAPATYBĘ (3)

„Aš nežinau, kas esu“, – į mane žvelgia tamsios, neperprantamos mano studentės akys. Worood yra aštuoniolikos metų irakietė. Vaikas, kelerius metus praleidęs pabėgėlių stovyklose, kol galiausiai pasiekė naują žemę. Mergina, kuriai reikia iš naujo susikonstruoti savo tapatybę. Tačiau su kuo tapatintis? Su šalimi, kuri tapo beprasmiu ir betikslu kraujo praliejimo sinonimu? Su nauja, politiškai korektiška ir santūriai svetinga teritorija, kurios pilietybė jai dabar priklauso? Ši jauna mergina man yra pavyzdys naujosios tapatybės, kuriai valstybių sienos ir ribos brėžiamos labai sąlygiškai. Atsaku Worood, kad jei ji nepriklauso niekam, vadinasi, ji priklauso visam pasauliui. Nomadiškai tapatybei nereikia pilietybę įrodančio dokumento.

Iš dalies emigrantų skirstymas į ekonominius, politinius, savanoriškus yra labai sąlyginis, kadangi visos šios kategorijos susipina, kaip parodo ir Worood pavyzdys. Kitas pavyzdys – talentinga operos dainininkė, neturinti erdvės savo talentui Lietuvoje, pasirenka karjerą užsienyje ir dainuoja kiekvieną sezoną vis kitoje pasaulinėje scenoje. Išvažiavimas, iš pradžių atrodeš neišvengiamybe, karjeros būtinybe, vėliau tapo sąmoningai suvokiama ir laisvai prisiimama ne-pilietybe. Tokių ar panašių nomadiškos tapatybės konstrukcijų variantų begalės – tai labai abstrakti ir subjektyviai interpretuojama kategorija. Nomadiškumas gali būti geografinis ir ne tik. Tai gali būti ir vidinės savo geografijos tyrinėjimas ir plėtimas, savo ir kitų ribų pažinimas. Žmonės keliauja per filmus, knygas, religines bendruomenes, sportą kaip religiją... Ta, nebūtinai geografinė, migracija yra pavojinga – labiausiai tuo, kad kelionės pabaigoje gali nelaukti niekas.

Nomadiškumas gali slėpti ir negebėjimą ar nenorą prisitaikyti prie visuomenės normų bei atitikti jau suformuotas visuomenės tradicijas. Savo kitoniškumą, baimę klaidingai pasirinkti amerikiečių poetė, rašytoja Sylvia Plath išsakė knygoje „Stiklo gaubtas“, pasitelkusi figmedžio metaforą. Ant kiekvienos figmedžio šakos augo vis kita jos nuostabios ateities vizija – viena buvo mylimas vyras, laimingi vaikai ir šilti namai, kita – žymios poetės šlovė, trečia – talentinga profesorė, ketvirta – kelionės, egzotiškų profesijų mylimieji ir meilė be išipareigojimų... Ji rašė apie save, sėdinčią figmedžio papėdėje ir negalinčią pasirinkti nieko, nes pasirinkti viena reiškia netekti viso kito. Sylvia Plath ištekėjo, susilaukė dviejų dukterų ir nusižudė būdama trisdešimt vienerių.

Tamsioji nomadiškos prigimties pusė – tai ir (betikslės) klajonės po pasaulį ieškant laimės, dievo ir savęs. Mažuma nomadų iškyla kaip garsūs kūrėjai – rašytojai, menininkai, muzikantai. Kai kurie jų – tiesiog patenkinti po pasaulį besiblaškantys informacinių technologijų darbuotojai ar kūrybinių industrijų atstovai, priklausomi tik nuo bevielio ryšio ir savo iPhone. Šiuos galima pavadinti privilegijuotaisiais

nomadais. Jie migruoja tarp oro uostų, viešbučių, prekybos centrų ir korporacijų būstinių, kurių kosmopolitiškumas ir vienalytiškumas leidžia pamiršti, kuriame pasaulio kampelyje esi. Tranzitinės, nuasmenintos erdvės leidžia dar labiau pajusti savo iliuzinį išskirtinumą. Šių žmonių atveju nomadiškumas jiems dažniausiai būna laikina, tarpinė būseną. Grįžimas į „visuomenę“ nėra lydymas didžiulių dvasinių kančių ir susitaikymo jausmo.

Kai kurie žmonės vis dėlto lieka nebaigtiniais nomadais. Žmonės, kurie yra niekieno, visuomet atrodo šiek tiek pavojingi – ypač sėsliesiems. Jie vadinami nevykėliais, girtuokliais, narkomanais, laisvamaniais, klajūnais. Perėjūnai be atsakomybės jausmo, išmėtę savo vaikus motinų pavardėmis po visus pasaulio kampus ir neatvykę į tėvų laidotuves. Amžini paaugliai, dharmos valkatos. Neištikimi genijai, nesuprasti menininkai, skausmingai neprigyjantys ir nesuleidžiantys šaknų, tie, kuriems visuomet reikia daugiau aistros, daugiau ugnies. Kartą sulūžę, jau nebegali būti pataisyti. Kartais juos galima pamatyti Pilies gatvėje – ar bet kokio miesto gatvėje – grojančius gitara, o aplink juos visuomet sukasi jaunos svajotojos ilgais šilko švelnumo plaukais, sužavėtos pasaulio perėjūno charizmos. Šie gi kolekcionuoja pamatytų šalių miestų gatves, moteris ir prisiminimus. Jie – ir ligoniai, ir atstumtieji, ir atstumiantieji. Jie niekada neturės namų, nes arba namai juos išauga, arba jie išauga namus.

Kartais po pasaulį jie valkiojasi siekdami iliuzinio budistinio nušvitimo, o kartais tuštumą nešiojasi savyje. Mirtis jiems nenutinka – jie ryškiai šviečia, o paskui, vieną naktį, sudega.

Kiek kitokią nomadiškos patirties nevienalypiškumą puikiai atskleidžia rašytoja ir politikė Ayaan Hirsi Ali, dėl islamo kritikos ir kovos už musulmonių teises sulaukusi grasinimų mirtimi. Kontroversiškai vertinama iš Somalio kilusi rašytoja pasiprašė politinio prieglobsčio Nyderlanduose bėgdama nuo prievartinės santuokos, vėliau persikėlė į Jungtines Valstijas. Savo knygoje „Nomadė“ („Nomad“) Ali rašo: „Buvau trisdešimt aštuonerių ir tik dabar pradėjau išties suprasti, kodėl žmonės nori kažkam priklausyti, ir suvokti, kaip sudėtinga nutraukti visus ryšius su gimtąja kultūra ir religija. Išoriškai buvau sėkmės įsikūnijimas. Apie mane buvo rašomi straipsniai, žmonės klausė, kokias knygas skaitau ir ką manau apie Baracką Obamą. Po mano kalbų publika plodavo stovėdama. Tačiau mano asmeninis gyvenimas buvo tragedija. Pabėgau nuo savo šeimos ir išvykau į Europą, nes nenorėjau būti uždusinta santuokoje su nepažįstamu, nemylimu žmogumi. Dabar, Amerikoje, jaučiausi be šaknų,

pasimetusi. Būti nomadu, visuomet klajojančiu, visada skambėjo romantiškai. Realybėje būti be namų ir gyventi iš lagamino priminė pragarą.“ Šie rašytojos žodžiai nuskamba kaip šaltas dušas romantiškiems svajotojams, kurių pilni „Lonely Planet“ forumai. Jie juk įsitikinę, kad tik klajodami po pasaulį gali būti iš tikro laimingi, kad jų ir prigimtis tokia – būti migruojančiais paukščiais. Jie kuria smėlio pilis įsivaizduodami, kaip keliaus iš vienos šalies į kitą, sustodami vienoje vietoje tik keliems mėnesiams ar metams, kaip pažins pasaulį, save ir praplės savo asmenybės ribas be jokių psichodelinių medžiagų. Svajotojai pamiršta, kad vis dėlto gyvena realiame pasaulyje, kuriame egzistuoja valstybių sienos ir ribos, vizų režimai ir butų nuoma, kuriame gyvenimas iš lagamino patrauklus atrodo tik pirmais klajonių mėnesiais.

Nepaisant to, nomadiškumas neabejotinai turi magiškos traukos. Iš čia – ir dar vienas jo aspektas, kurį pavadinčiau feisbuko nomadais. Vakaruose gyvuoja tradicija pasiimti metus atostogų – po koledžo ar įgirusio darbo – ir keliauti po pasaulį. Tik gerai pakeliavęs („well-travelled“) žmogus gali būti tinkamas darbuotojas ir patikimas sutuoktinis. Tai savotiška šiulaikinė piligrimystė, piligrimystė dar ir dėl to, kad po kelionės keliautojas niekada nėra toks, koks buvo. Tai gali būti ne tik išorinė kelionė siekiant pabėgti nuo troškaus žinomo miesto uždarumo, bet ir kelionė į save – pasiekti savo sielos gelmes, suvokti, ko gi iš tikrųjų nori. Ir nors tokia metų ar pusmečio kelionė gali transformuoti žmogų, negrižtamai jį pakeisti, neretai ji apsiriboja tik kasdieniais nuotraukų talpinimais feisbuke įsimylėjus savo – keliautojo – įvaizdį ir užsidarius saugaus turistavimo zonose. Jodinėjimas drambliais Tailande, šokimas su lynu nuo skardžio į upę Naujojoje Zelandijoje ar fotografijos su netikrais beduiniais netikrame dykumos kaime yra ne kas kita, tik jupių nomadiškumas. Saikinga, pasaulėžiūrai nekenkianti egzotika, kaip ir savaitgaliai Europos sostinėse pasinaudojant Rynair skrydžiais.

Šie įvairūs nomadiškumų aspektai verčia klausti, ar įmanomas „tikrasis“, autentiškas nomadiškas gyvenimo būdas. Galbūt jis tik fikcija, atsispindinti filmų ir knygų personažų paveiksluose, sukurta svajotojų galvose kaip ypatingo gyvenimo konstrukcija, kuri negali būti įgyvendinta vien dėl savo efemeriškos prigimties. Galbūt absoliutus neprisirišimas ir laisvė nuo bet kokių sienų ir ribų, nuo savo paties ego egzistuoja tik kaip budistinė tuštumos – śūnyatā – samprata. Tik teisingai suvokus tuštumos prigimtį ir tai, kad mūsų visų prigimtis yra tuštuma, mums atsiveria neišmatuojamos galimybės, sako Tibeto budizmo

tyrinėtojas Guy Newlandas knygoje „Įvadas į tuštumą“ („Introduction to Emptiness“). Tačiau, paradoksaliai, nomadiškumas, kurio esmė turėtų būti neprisirišimas, iš dalies netgi primena priklausomybes – tai priklausomybė nuo nepriklausomybės, neprisirišimo, nežinios adrenalino.

Pagal dabartinę Pilietybės įstatymą, dviguba pilietybė leidžiama tiems žmonėms, kurie iš Lietuvos pasitraukė iki nepriklausomybės atkūrimo 1990-aisiais, taip pat tiems, kurie pilietybę įgijo gimdami arba per santuoką. Tačiau dvigubą pilietybę turintieji nuo gimimo, sulaukę pilnametystės, per trejus metus turi apsispręsti, kurią pilietybę pasirinkti. Dvigubos pilietybės negali turėti tie Lietuvos piliečiai, kurie savo noru išvyko iš Lietuvos po jos nepriklausomybės atkūrimo 1990 metų kovo 11 dieną ir taip pat savo noru įgijo kitos valstybės pilietybę.

Naujos redakcijos Pilietybės įstatymas, leidžiantis dvigubą pilietybę išlaikyti emigrantams, tapusiems Europos Sąjungos ir NATO šalių piliečiais, buvo vetuotas argumentuojant, kad jis prieštarauja Konstitucijai.

Šie sprendimai – puikus pavyzdys, kaip Lietuvoje vis atsikratoma kito, nepatogios

išimtys yra marginalizuojamos ir nepastebima, kad išimtys jau virsta taisykle. Galbūt šis veto – ne tik nenoras įsileisti kitus, svetimtaučius, bet ir siekis prisirišti tuos, kurie nenori prisirišimo, kuriems kelių pasų turėjimas atrodo ne išdavikiškas gestas, o jų migruojančio gyvenimo natūralus padarinys. Nomadiška tapatybė Lietuvos kontekste vis dar labai dažnai neigiamai vertinama, nes joje telpa be galo daug atspalvių ir grėsmių – įsivaizduojamam tautiškumui, šeimos sampratai, saugumo zonai. Painiojamos tautinio, religinio, civilizacinio identiteto sąvokos. Kitą religiją – ar jokios religijos – priėmęs žmogus vis dar yra atskalūnas, jam nėra nieko šventa. Kitą šalį – ar daug šalių – pasirinkęs žmogus vis dar yra išdavikas.

Nomadiška pasaulėžiūra, globali tapatybė, kosmopoliška asmenybė – kad ir kaip pavadintume – vis dar dažnai suvokiama kaip opozicija tautai ir grėsmė jos išnykimui. Ši opozicija ir toliau išliks – visuomenėje, kur priklausymas tautai ir tautiškumas yra nekvestionuojama šventybė, kurioje geografinės vietos pakeitimas tapatus išdavystei, o santuoka su kitataučiais – kraujomaiša. Visuomenėje, kuri išliks uždara kitoniškumui ir nepripažins galimybės rinktis. Galbūt nomadiška pasaulėžiūra Lietuvoje niekad netaps norma. Nors reikia ir būtina imtis priemonių, kad mažėtų prievartinių emigrantų skaičius, pamirštama, kad yra ir tie emigrantai, kurie renkasi pasilikti niekieno žemėje. Pamirštama, kad tokie emigrantai gali dalytis vertinga patirtimi. Tegu ir ne su šalimi, kuri juos užaugino – su visu pasauliu.

Pirmą dalį rasite [čia](#), o antrą dalį – [čia](#).

[Tekstas publikuojamas iš Akvilinos Cicėnaitės tinklalapio “Akvilina C”](#)

Teksto autorės nuotraukos

Tekstas skelbas rinktinėje *Žigelytė, Lina, sud. Tautos paraštės ir nepatogūs pilietiškumai. Vilnius, Žiemos žodžiai, 2014. ISBN 978-609-95561-0-9.*